

ΤΟ ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ ΑΜΕΣΟΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ

Ἡ στενὴ συνάφεια καὶ ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν Πυθαγορείων ἔχει καταδειχθῆ ἀπὸ μακροῦ. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Πλάτων ἔδειξε ζωντὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς θεωρίας τῶν Πυθαγορείων. Ἐν τούτοις περιέργως ἀποφεύγει νὰ ἀναφέρῃ ὀνομαστικῶς τὸν Πυθαγόραν, μνημονεύων αὐτὸν μόνον ἅπαξ εἰς τὰ συγγράμματά του : « Ἀλλὰ δὴ εἰ μὴ δημοσίᾳ ἰδίᾳ τισὶν ἡγεμῶν παιδείας αὐτὸς ζῶν λέγεται Ὅμηρος γενέσθαι, οἱ ἐκεῖνον ἡγάπων ἐπὶ συνουσίᾳ καὶ τοῖς ὑστέροις ὁδὸν τινα παρέδωκαν βίου Ὅμηρικῆν, ὥσπερ Πυθαγόρας αὐτὸς τε διαφερόντως ἐπὶ τούτῳ ἡγαπήθη, καὶ οἱ ὕστεροι ἔτι καὶ νῦν Πυθαγόρειον τρόπον ἐπονομάζοντες τοῦ βίου διαφανεῖς πη δοκοῦσιν εἶναι ἐν τοῖς ἄλλοις ; » ¹.

Οὕτω, κατὰ τὸν Ἀθηναῖον φιλόσοφον, ὁ Πυθαγόρας ἀπερβαλόντως ἡγαπήθη ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ διδάσκων εἰς αὐτοὺς «τρόπον ζωῆς», ὁ ὁποῖος ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος ἐκαλεῖτο «Πυθαγόρειος».

Ἀλλὰ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι μόνον ἅπαξ ὀνομάζονται εἰς τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Σωκράτης λέγει ὅτι οὗτοι θεωροῦν τὴν Μουσικὴν καὶ τὴν Ἀστρονομίαν ἀδελφὰς ἐπιστήμας : «Κινδυνεύει, ἔφη, ὡς πρὸς ἀστρονομίαν ὅμματα πέπηγεν, ὡς πρὸς ἐναρμόνιον φορὰν ὧτα παγῆναι, καὶ αὗται ἀλλήλων ἀδελφαί τινες αἱ ἐπιστῆμαι εἶναι, ὡς οἱ τε Πυθαγόρειοί φασι καὶ ἡμεῖς, ὧ Γλαύκων, συγχωροῦμεν. ἢ πῶς ποιοῦμεν ; Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐπειδὴ πολὺ τὸ ἔργον, ἐκείνων πευσόμεθα πῶς λέγουσι περὶ αὐτῶν καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς τούτοις· ἡμεῖς δὲ παρὰ πάντα ταῦτα φυλάξομεν τὸ ἡμέτερον . . . ἢ οὐκ οἶσθ' ὅτι καὶ περὶ ἀρμονίας ἕτερον τοιοῦτον ποιοῦσι ; τὰς γὰρ ἀκουομένας αὖ συμφωνίας καὶ φθόγγους ἀλλήλοις ἀναμετροῦντες ἀνήνυτα, ὥσπερ οἱ ἀστρονόμοι, πονοῦσιν » ².

Πολλάκις ὁμοίως ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ ἐπὶ μακρὸν περὶ προσώπων, τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν ἐξ ἄλλων πηγῶν ὅτι ἦσαν Πυθαγόρειοι, ἀλλ' ἀποφεύγει νὰ δηλώσῃ τοῦτο. Μόνον ἐξ ὧων λέγει, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ μαντεύσωμεν ὅτι ὁ Ἐχεκράτης καὶ ὁ Φιλόλαος ἀνῆκον εἰς τὴν Πυθαγόρειον σχολήν ³.

Συνήθως αἱ Πυθαγόρειοι δοξασίαι παρατίθενται ἀνωνύμως ⁴, ὡς θεωρίαι ἀνδρῶν, οἵτινες χαρακτηρίζονται ὡς «εὐφυεῖς», ἢ «κομφοί», ἢ «σοφοί», ἢ παρ-ομοίως πως. Ἀκόμη καὶ διὰ τὸν Τίμαιον τὸν Λοκρὸν, εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ὁποίου ὁ Πλάτων ἔθεσε μίαν κοσμολογίαν ἀναμφισβητήτως Πυθαγόρειον, δὲν δηλοῦται ὅτι ἀνῆκεν εἰς τοὺς Πυθαγορείους. Ἀφιεμέθα νὰ συμπεράνωμεν τοῦτο ἐκ τοῦ γε-

1) Πλάτων. Πολιτεία Γ' 600 AB.

2) Πλάτων. Πολιτεία Ζ' 530 D6—531a2.

3) Πλάτων. Φαίδων. Πολιτεία.

4) Πλάτων. Πολιτικ. 284 C. : «πολλοὶ τῶν κομφῶν . . . ». Γοργίας 508 A : «φασὶ οἱ σοφοί . . . » κ.λπ.

γονότος ὅτι οὗτος ἦλθεν ἐξ Ἰταλίας. Οἱ περισσότερον μνημονεύμενοι Πυθαγόρειοι εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὁ Φιλόλαος καὶ ὁ Ἀρχύτας. Εἰς τὸν «Φαίδωνα» ⁵ γίνεται λόγος διὰ τοὺς ἐκ Θηβῶν Κέβητα καὶ Σιμμίαν, τοὺς Πυθαγορείους. Εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι ὁ Σιμμίας καὶ ὁ Κέβης δὲν ἦσαν μόνον Πυθαγόρειοι, ἀλλὰ καὶ μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους ⁶. Ὁ Φιλόλαος καὶ ὁ Λύσις διαφυγόντες ἐκ τῆς σφαγῆς τοῦ Κρότωνος ⁷ κατέφυγον εἰς τὰς Θήβας.

Γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὅτι ὁ Φιλόλαος εὗρίσκετο ἐκεῖ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος ⁸ καὶ ὅτι ὁ Λύσις ἦτο διδάσκαλος τοῦ Ἐπαμεινώνδου ⁹. Ὁ Φιλόλαος ὅμως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὁ Πλάτων ἐπίσης πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι οὗτος εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰς Θήβας ὀλίγον πρὸ τοῦ 399 π.Χ., ἔτιος κατὰ τὸ ὅποῖον ὁ Σωκράτης κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ὁ Λύσις παρέμεινεν εἰς τὰς Θήβας, ὅπου ὁ Κέβης καὶ ὁ Σιμμίας εἶχον ἀκούσει τὸν Φιλόλαον, ἐνῶ οἱ ἀπομείναντες ἐκ τῆς Σχολῆς τοῦ Ρηγίου συνέχισαν τὴν παράδοσιν εἰς Φλειοῦντα.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει πολλὰ ὀνόματα μαθητῶν τῆς τελευταίας γενεᾶς τῆς Σχολῆς. Οὗτοι ἦσαν μαθηταὶ τοῦ Φιλολάου καὶ τοῦ Εὐρύτου, τοῦ διδασκάλου τοῦ Πλάτωνος ¹⁰. Μανθάνομεν ἐπίσης ἐκ τοῦ Πλάτωνος ὅτι καὶ ὁ Ἐχεκράτης ἐκ τοῦ Φλειοῦντος ἦτο μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ὅπως ὁ Κέβης καὶ ὁ Σιμμίας ἐκ Θηβῶν ¹¹. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἦσαν ἄνευ ἀμφιβολίας περισσότερον «φιλοῖ τῶν ἰδεῶν» ἀπ' ὅσον γενικῶς πιστεύεται ¹².

Φυσικὸν εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ Πυθαγόρεια στοιχεῖα τὰ ἀπαντῶντα εἰς τὸν «Φαίδωνα» καὶ τὸν «Γοργίαν» προέρχονται κυρίως ἐκ τοῦ Φιλολάου. Ὁ Πλάτων ἐμφανίζει τὸν Σωκράτη ἐκπληροσόμενον, διότι ὁ Σιμμίας καὶ ὁ Κέβης δὲν εἶχον μάθει παρὰ τοῦ Φιλολάου ὅτι εἶναι ἀνεπίτρεπτον ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀφαιρῇ ὁ ἴδιος τὴν ζωὴν του ¹³. «Ἦρετο οὖν αὐτὸν ὁ Κέβης· Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες, τὸ μὴ θεμιτὸν εἶναι ἑαυτὸν βιάζεσθαι, ἐθέλειν δ' ἂν τῷ ἀποθνήσκοντι τὸν φιλόσοφον ἔπεσθαι; Τί δέ, ὦ Κέβης; οὐκ ἀκηκόατε σύ τε καὶ Σιμμίας περὶ τῶν τοιούτων Φιλολάῳ συγγεγονότες; Οὐδέν γε σαφές, ὦ Σώκρατες. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐγὼ ἐξ ἀκοῆς περὶ αὐτῶν λέγω· ἃ μὲν οὖν τυγχάνω ἀκηκῶς φθόνος οὐδεὶς λέγειν. καὶ γὰρ ἴσως καὶ μάλιστα πρέπει μέλλοντα ἐκεῖσε ἀποδημεῖν διασκοπεῖν τε καὶ μυθολογεῖν περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς ἐκεῖ...» ¹³. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνε-

5) Πλάτων. Φαίδων 60 D καὶ ἐξ. 61 C καὶ ἐξ.

6) Πλάτων. Σοφιστής 248 A. Πρβλ. A. Taylor, Plato. The man and his work. London (1926) 1966. σσ. 194—195.

7) Ἰαμβλῖχ. Πυθαγ. Βίος, 35, 250.

8) Πλάτων. Φαίδων 61 D 7, E 7.

9) Ἀριστοτέλ. εἰς τὸν Ἰαμβλῖχ. Πυθαγ. Βίος, 35, 250.

10) Διογ. Λαερτ. VIII, 46.

11) Ἡ δὴ εἰκὼν εἰς τὸν «Φαίδωνα». Ἐπίσης εἰς Ξενοφῶν. Ἀπομνημ. I, 2. 48.

12) Πρόκλ. Παρμεν. IV, σ. 149, ἐκδ. Cousin: «ἦν μὲν γὰρ καὶ παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἡ περὶ τῶν εἰδῶν θεωρία καὶ δηλοῖ καὶ αὐτὸς ἐν Σοφιστῇ τῶν εἰδῶν φίλους προσαγορεύων τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ σοφοὺς ἄλλ' ὃ γε μάλιστα πρεσβεύσας καὶ διαρρήδην ὑποθέμενος τὰ εἶδη Σωκράτους ἐστίν».

13) Πλάτων. Φαίδων 61 DE.

ταί οτι οί Πυθαγόρειοι εἰς τὰς Θήβας ἐθεώρουν ὡς φιλόσοφον τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀναζητοῦντα τρόπον ἀπολυτρώσεως ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ζωῆς ¹⁴.

Ἐν πρώτοις εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι οἱ ἐσχατολογικοὶ μῦθοι εἰς τὸν «Φαίδωνα», τὸν «Γοργίαν» καὶ τὴν «Πολιτείαν» ἔχουν Ὀρφικο-πυθαγόρειον προέλευσιν ¹⁵. Αἱ δοξασαί περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, τῶν ἀνταμοιβῶν καὶ τῶν μετὰ θάνατον τιμωριῶν καὶ μιᾶς περιοδικῆς ἀναδημιουργίας ἔχουν τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὰς θεωρίας τῶν Πυθαγορείων. Τινὲς λεπτομέρειαι τοιαῦται, ὡς ἡ περιγραφὴ τῆς ἀτράκτου τῆς Ἀνάγκης εἰς τὸν μῦθον τοῦ ἔρωτος ¹⁶, ἐμφανίζουσιν εὐκρινῇ Πυθαγόρεια στοιχεῖα.

Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲν ἐμφανίζονται μόνον εἰς τοὺς μύθους, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὴν «Ἀπολογίαν» καὶ εἰς τὸν «Κρίτωνα». Ὁ «Φαίδων» εἶναι ἐπίσης πλήρης ἐξ αὐτῶν. Εἰς τὸ Ι' βιβλίον τῶν «Νόμων» ὁ Πλάτων ἐπικρίνει λαϊκὰς τινὰς δοξασίας καὶ ὑπερβολὰς ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴν τοῦ καθαρμοῦ καὶ τῆς μυσέσεως, ἅτινα, ὡς γνωστόν, ἐθεωροῦντο λίαν προσφιλῆ εἰς τοὺς Πυθαγορείους. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν εἶναι ἀδιάσειστος. Ἡ πεποίθησις αὕτη ὑπάρχει πάντοτε εἰς τοὺς σωκρατικοὺς διαλόγους. Εἰς τὸν «Φαίδωνα» ὁ Πλάτων συνιστᾷ ταχεῖαν, πρόθυμον καὶ ριζικὴν στροφὴν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἴδωμεν τὰ νοητὰ τῇ βοηθείᾳ τῆς «ψυχῆς καθ' ἑαυτῆς». Τότε «περωθεῖσα» ἡ ψυχὴ καταλαμβάνεται ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις εἶναι ὁ ἄριστος, ἀληθὴς τις μανία, ἥτις ἐκδηλοῦται ὡς ἀκατάσχετος ἔρως, ὡς ὁρμὴ καὶ ἀδιάλειπτος τάσις καὶ ἔφεσις πρὸς τὰς Ἰδέας ¹⁷. Μὲ τὸν μῦθον τοῦ «Σπηλαίου» εἰς τὴν «Πολιτείαν» ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει ὅτι ἡ παιδεία πρέπει νὰ ἀποσκοπῇ εἰς τὸ νὰ συντελέσῃ οὕτως, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ στραφῇ σῶματι καὶ ψυχῇ ἀπὸ τὰς σκιὰς («ἀπεικασματα», «εἰδωλα») εἰς τὴν ἀληθῆ πραγματικότητά. Πρὸς τοῦτο συνιστᾷ ἀσκήσεις ἐπὶ μίαν δεκαετίαν εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, διὰ νὰ ἐθισθῇ ἡ ψυχὴ εἰς τὸ φῶς, ἥτοι εἰς τὴν θεωρητικὴν σκέψιν. Ἡ «καθαίρουσα» θεωρία τῆς Ἀριθμητικῆς προέρχεται ἀπὸ τὴν πρωτότυπον θεωρίαν τοῦ Πυθαγόρου, ὅστις

14) Πλάτων. Φαίδων 64 A—C : «... ὡς μοι φαίνεται εἰκότως ἀνὴρ τῷ ὄντι ἐν φιλοσοφίᾳ διατρίψας τὸν βίον θαρρεῖν μέλλων ἀποθανεῖσθαι καὶ εὐελπὶς εἶναι ἐκεῖ μέγιστα οἰεσθαι ἀγαθὰ ἐπειδὴν τελευτήσῃ. πῶς ἂν οὖν δὴ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ἐγὼ πειράσομαι φράσαι. Κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὁρθῶς ἀπτόμενοι φιλοσοφίας λεληθέναι τοὺς ἄλλους ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκουν τε καὶ τεθνάναι. εἰ οὖν τοῦτο ἀληθές, ἅτοπον δῆπου ἂν εἴη προθυμεῖσθαι μὲν ἐν παντὶ τῷ βίῳ μηδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο...». Πρβλ. J. Burnet, *Early Greek Philosophy*, New York (1930) 1965, σ. 285.

15) Πλάτων. Φαίδων 107 D, 113 D—114 D, Γοργίας 523 A—526 D, Πολιτεία Ι' 614 D—621 D.

16) Πλάτων. Πολιτεία 636 C—617 D. Ἐνταῦθα εὐρίσκομεν τὴν εἰκόνα μιᾶς Σειρήνος καθημένης ἐπὶ ἐκάστης τῶν οὐρανίων σφαιρῶν καὶ ἀπαγγελοῦσης μίαν μουσικὴν νόταν. Πρβλ. C. J. Vogel, *Pythagoras and early Pythagoreanism*, Assen 1966, σ. 192. Εἰς τὰς εἰκόνας ταύτας ὁ ἀνωτέρω μελετητὴς διακρίνει ἐμφανῇ Πυθαγόρεια στοιχεῖα.

17) Πρβλ. Π. Πατριάρχας, Ἱστορία τῆς Θεωρίας τοῦ Περιβάλλοντος, Ἀθῆναι 1956, τ. Α', σ. 90 καὶ ἐξ.

ἐθεώρει τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ κυρίως τὴν μαθηματικὴν γνῶσιν ὡς τὴν καλυτέραν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς¹⁸.

Δύναται νὰ προστεθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ παράδοσις ἀναφέρει τὸ ὄνομα «φιλοσοφία» ὡς χρησιμοποιηθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου¹⁹. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, δὲν χρειάζεται νὰ διστάσωμεν, λέγει ὁ Burnet, νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν Πυθαγόραν καὶ τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸν «Φαίδωνα» ρῆσιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ φιλοσοφία εἶναι «ὑψίστη μουσική»²⁰. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μουσικὴ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁπωσδήποτε κάθαρσις τῆς ψυχῆς, καταλήγομεν εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα δι' ἄλλου τρόπου. Ὁμιλοῦμεν ἐπίσης περὶ «καθαρῶν μαθηματικῶν» καὶ ὁ τρόπος οὗτος τοῦ λόγου προεκάλεσεν ἀκολούθως τὴν φράσιν καθαρὰ παιδεία, «καθαρῶς γινῶναι, εἰδέναι»²¹.

Ὁ Πυθαγόρας εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ἔδωκε εἰς τὴν λέξιν «φιλοσοφίαν» τὸ βαθύτερον νόημα αὐτῆς ὡς ἐπιστήμης «συγκινοῦσης» καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι αὕτη κατέστη διὰ τὴν πυθαγόρειον κοινότητα ἀληθῶς «τρόπος ζωῆς». Διὰ τὸν Σωκράτη δέ, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὁ φιλόσοφος δὲν πρέπει νὰ θέτῃ ὑπεράνω ὅλων τὴν ζωὴν, παρὰ πάντα ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι «θεμιτὸν» καὶ νὰ αὐτοκτονῇ²².

Εἰς τὴν Ἰωνίαν ἡ λέξις φιλοσοφία ἐσήμαινε «θεωρίαν». Εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν σκέψιν εἶχε τὴν ἔννοιαν τῆς παιδείας, καλλιέργειας²³. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην εὐρίσκομεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰσοκράτην. Ἀντιθέτως ὅπου διακρίνονται εὐκρινῶς ἔχνη τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Πυθαγόρου ἡ λέξις ἀποκτᾷ βαθύτεραν σημασίαν. Φιλοσοφία εἶναι αὕτη καθ' ἑαυτὴν «καθαρμός», τρόπος διαφυγῆς ἀπὸ τοῦ «πεπερασμένον». Εἶναι ἰδέα τόσον εὐγενῶς ἐκπεφρασμένη εἰς τὸν «Φαίδωνα», ἐμπνευσμένη ἀναμφισβητήτως ἀπὸ τὴν πυθαγόρειον θεωρίαν²⁴. Ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ εἰς τὴν «Πολιτείαν» περὶ τοῦ Πυθαγόρου ὡς πρωτοπόρου ἰδιαίτερου τρόπου ζωῆς («ὁδὸς τις τοῦ βίου») ²⁵. Οὗτος ὁ τρόπος θεωρήσεως τῆς φιλοσοφίας καθίσταται χαρακτηριστικὸν τῆς ὑψηλοτέρας Ἑλληνικῆς διανοήσεως.

Ὁ Πλάτων παραδίδει ὅτι δὲν ἦτο παρὼν κατὰ τὸν διάλογον τοῦ «Φαίδωνος». Συμφώνως πρὸς τὸν Burnet, «οὐδεὶς φιλόσοφος ἐξέθεσε νέαν ἰδικὴν του θεωρίαν παρουσιάζων ταύτην, ὡς ἤδη γνωστὴν, εἰς ἕνα ἀριθμὸν διακεκριμένων ζώντων συγχρόνων του. Θὰ ἦτο παράτολμον νὰ ἀποδώσωμεν τὴν προέλευσιν τῆς

18) Πρβλ. J. Burnet, *Greek Philosophy. Thales to Plato*, London, (1914) 1955, σ. 33.

19) Ἰαμβλῆχ. Πυθαγ. Βίος 28, 159: «φιλοσοφίαν μὲν οὖν πρῶτος ὠνόμασε, καὶ ὄρεξιν αὐτὴν εἶπεν εἶναι καὶ οἰοεὶ φιλίαν σοφίας, σοφίαν δὲ ἐπιστήμην τῆς ἐν τοῖς οὐσιν ἀληθείας» καὶ ἀλλαχοῦ 12, 59. «... καὶ σοφία μὲν ἡ τῷ ὄντι ἐπιστήμη τις ἡ περὶ τὰ καλὰ τὰ πρῶτα καὶ θεῖα καὶ ἀκήρατα... φιλοσοφία δὲ ἡ ζήλωσις τῆς τοιαύτης θεωρίας».

20) Πλάτων. Φαίδων 61 A. Πρβλ. J. Burnet, *Greek Philosophy. Thales to Plato* London (1914) 1955, σ. 37.

21) Πλάτων. Φαίδων 65 E, 66 DE.

22) Πλάτων. Φαίδων 61 D.

23) J. Burnet, *Early Greek Philosophy*, New York (1930) 1965, σ. 22. Πρβλ. Π. Πατριαρχέα, Ἀρχὴ καὶ γένεσις τῆς φιλοσοφίας, Ἀθήναι 1969, σ. 142.

24) Βλ. Ἡρόδοτ. Ἱστορ. I' 29. 24) Πλάτων. Φαίδων 66 D.

25) Πλάτων. Πολιτεία I' 600 D.

θεωρίας ταύτης εἰς τὸν Σωκράτη. Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν («ἰδέα», «εἶδος») ἀρχικῶς διεμορφώθη ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων ἀναπτυχθεῖσα περαιτέρω ὑπὸ τοῦ Σωκράτους». Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι ἀδύνατον, πιστεύομεν ὅμως ὅτι εἶναι λίαν παράτολμον νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν ὡς ὀρθήν.

Πολλοὶ μελετηταὶ ἔχουν τὴν τάσιν νὰ ἀποδίδουν τὰ πάντα εἰς τὸν Πυθαγόραν. Ἀντιθέτως ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων ἀποφεύγει νὰ καθορίσῃ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν «Τίμαιον» τί ὀφείλει εἰς τὸν Πυθαγόραν ἢ τοὺς Πυθαγορείους. Ἀναμφισβητήτως ὅμως σήμερον ὑπὸ πολλῶν μελετητῶν ἔχει ἀποδεχθῆ ἡ πυθαγόρειος ἐπιρροὴ καὶ ἐπίδρασις ἐπ' αὐτοῦ ²⁶. Ἡδὴ οἱ Σχολιασταὶ καὶ οἱ Δοξογράφοι ὁμιλοῦν ρητῶς περὶ αὐτοῦ. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ Eva Sachs ἐκκινουῖσα ἐξ ἐσφαλμένης ὑποθέσεως λέγει: «Ὁ Πλάτων σχηματίζων τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ πέντε στερεὰ σχήματα, εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν πυθαγόρειον ἐπιστήμην τῶν στοιχείων. Τοιαύτη πυθαγόρειος δοξασία οὐδέποτε εἶχεν ὑπάρξει καὶ τὰ πέντε αὐτὰ στερεὰ σχήματα ἐπενοήθησαν μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος. Ἡ δοξασία τῶν στοιχείων καὶ ἡ λειτουργία τῶν κανονικῶν σχημάτων εἶναι δημιουργία τοῦ Πλάτωνος καὶ δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τοὺς Πυθαγορείους» ²⁷.

Ἡ διάταξις ἐν τῷ «Τιμαίῳ» τοῦ κόσμου καὶ τῆς ψυχῆς εἶναι πυθαγορεῖου προελεύσεως. Ὁ Πλάτων καταφρονεῖ τῆς φύσεως ὡς πράγματος «μὴ ὄντος» ἐπ' ἀνέρχεται εἰς ταύτην διδάσκων ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ, ὃν οἱ μεταγενέστεροι ἐκάλουν «φυσικὴν φιλοσοφίαν», θεωρίαν περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου ὑπὸ θεοῦ δημιουργοῦ, περὶ τῆς ἐν τῷ Παντὶ ἐνοικουμένης ψυχῆς τοῦ Κόσμου, περὶ τοῦ πρὸς «ὑποδοχὴν» τῶν μορφῶν ἢ ἰδεῶν ἀρμοδίου ἀπείρου χώρου, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν στοιχείων καὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἐνταῦθα κόσμου, περὶ διαμορφώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ καὶ τῆς ἀρμονίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν καὶ ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων εὐρίσκονται ἐν τῷ «Τιμαίῳ» παραλλήλως. Ποτὲ ὅμως δὲν συμπίπτει ὁ αἰσθητὸς κόσμος μὲ τὴν «ἰδέα», ἀλλὰ δέχεται ἀπ' αὐτὴν νόημα καὶ τέλος.

Ἡ περὶ ψυχῆς θεωρία εἶναι ἀδιανόητος χωρὶς τὴν «περὶ φύσεως» θεωρίαν, χωρὶς τὴν γενικὴν κοσμολογίαν. Αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶναι «φύσις» τῆς ψυχῆς τοῦτο θὰ τὸ ἐννοήσωμεν, ὅταν σπουδάσωμεν ποία εἶναι ἡ «φύσις» τοῦ ὅλου, τοῦ Σύμπαντος. Ψυχὴ καὶ «φύσις» τοῦ ὅλου, θεωρία περὶ ψυχῆς καὶ Μεταφυσικὴ συνδέονται στενότερα ἐν τῷ «Τιμαίῳ». Ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὸ Σύμπαν, ἡ ἐπιστήμη τῆς «φύσεως» θεωρεῖται τώρα ὡς τὸ τελικὸν βᾶθρον καὶ τῆς θεωρίας τῆς ψυχῆς.

Ὁ Πλάτων συνδέει τὰ πορίσματα τῆς διαλεκτικῆς ²⁸ καὶ τῆς θεωρίας τοῦ περὶ ψυχῆς μὲ τὴν πυθαγόρειον φιλοσοφίαν. Ὁ πυθαγόρειος ἱατρὸς Ἀλκμαίων

26) Πρβλ. A. E. Taylor, *A Commentary on Plato's Timaeus*, Oxford 1928. C. J. Vogel, *Pythagoras and early Pythagoreanism*, Assen 1966, σ. 192 καὶ ἐξ. W. E. Guthrie, *A History of Greek Philosophy*, Cambridge 1962, τ. I', σ. 206 καὶ ἐξ. F. M. Cornford, *Plato's Cosmology. The Timaeus of Plato*, London (1937) 1966.

27) Eva Sachs, *Die fünf platonischen Körper*, 1917, σ. 186.

28) Πλάτων. Φαῖδρος 270 AD.

ὁ ἐκ τοῦ Κρότωνος, εἶναι μία ἀπὸ τὰς πηγὰς τοῦ Πλάτωνος· ἀπ' αὐτὸν παρέλαβε ὁ Πλάτων τὸ δίδαγμα ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, διότι εἶναι ὁμοία κατὰ τὴν κίνησιν τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ²⁹. Καὶ θεοί, κατὰ τὸν Ἀλκμαίωνα, εἶναι οἱ πλανῆται ³⁰. Ὁ Πλάτων ἐγονιμοποίησεν αὐτὴν τὴν σκέψιν καὶ τὴν συνήρτησεν πρὸς τὴν περὶ ψυχῆς θεωρίαν του. Τοιοῦτοτρόπως ἡξιοποίησε τὴν παλαιὰν θεωρίαν «περὶ φύσεως», ἡ ὁποία εἶδε τὴν φύσιν ὡς ἔμψυχον ἐνότητα. Ὁ κατηγορηματικὸς λόγος τοῦ Πλάτωνος ὅτι «ψυχῆς φύσιν ἀξίως λόγου κατανοῆσαι» εἶναι ἀδύνατον «ἄνευ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως». Μίαν προειδοποίησιν διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ «Τιμαίου», ἡ ὁποία ἐμελλε νὰ ἀκολουθήσῃ, ἔχομεν εἰς τὸν «Φαῖδρον». Ἡ αἰωνιότης τοῦ σύμπαντος εἶναι τώρα τὸ πρῶτον· καὶ ἡ αἰωνιότης τῆς ψυχῆς προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀθανασία τοῦ Σύμπαντος. Μετὰ τὴν κοσμολογίαν ἐν τῷ «Τιμαίῳ» παρατίθεται ἐν τῷ τέλει πραγματεία περὶ ἱατρικῆς καὶ ζωολογίας.

Αὕτη ἡ ψυχὴ τοῦ Κόσμου χωριζομένη συμφώνως πρὸς τὰ ἁρμονικὰ διαστήματα φέρει ἡμᾶς ὀπίσω εἰς τὴν πυθαγόρειον θεωρίαν ³¹. Ὅτι οἱ κύκλοι τῶν πλανητῶν προσαρμύζονται εἰς τὸ πλάσιον τῶν κύκλων τοῦ ὁμοίου καὶ τοῦ ἀντιθέτου, τὰ ὁποῖα εἶναι στοιχεῖα τῆς ψυχῆς τοῦ Κόσμου, ἀποτελεῖ ἀναμφίβολον ἀποδοχὴν ἐκ μέρους τοῦ Πλάτωνος πυθαγορείων θεωριῶν.

Ὅμοιος ἡ θεωρία ὅτι οἱ πλανῆται εἶναι τὰ οὐράνια «ὠρολόγια», ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, αἱ κινήσεις τῶν ὁποίων εἶναι τὸ μέτρον τοῦ χρόνου ἦτο πυθαγόρειος. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν κύκλων τῶν πλανητῶν εὐρίσκομεν πλεον ἢ ἅπαξ τοὺς ἀριθμοὺς 1, 2, 3, 4 καὶ 1, 3, 9, 27, πρὸς δῆλωσιν τῶν διαστημάτων μεταξὺ ἑπτὰ ἀνίσων κύκλων ³². Αἱ αὗται ἀναλογίαι χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Κόσμου. Ὁ Guthrie παρέθεσε τὸ χωρίον αὐτὸ διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Πυθαγόρειοι «ἐρύθμισαν» τὸ Σύμπαν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς ³³.

Ἦδη ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Ξενοκράτης ἡρμήνευσε τὴν κοσμικὴν ψυχὴν εἰς τὸν «Τίμαιον» ὡς παράγωγον τοῦ ἀριθμοῦ, ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος. Πρὸς τούτοις ἡ σχέσις ἀριθμοῦ-Μουσικῆς, τὴν ὁποίαν σαφῶς ὁ Ξενοκράτης προϋποθέτει εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τοῦ «Τιμαίου», εἶναι εὕρημα τοῦ Πυθαγόρου. Πρὸ αὐτοῦ ὁ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν σχολὴν αὐτοῦ Σπεύσιππος ἐθεώρησε τὸ θεμέλιον τῆς πλατωνικῆς περὶ ἰδεῶν θεωρίας

29) I. Θεοδωρακοπούλου, Πλάτωνος Φαῖδρος, Ἀθήναι 1968, σ. 255.

30) Diels-Kranz¹⁴, Die Fragmente der Vorsokratiker, Berlin 1969¹⁴, τ. I, Ἀλκμαίων A 24, σσ. 210—216.

31) Πλάτων. Τίμαιος 35 D—36 D.

32) Πλάτων. Τίμαιος 36 BD: «μίαν γὰρ ἄσχιστον εἶασεν, τὴν δ' ἐντὸς σχίσας ἐξαχῇ ἑπτὰ κύκλους ἀνίσους κατὰ τὴν τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἐκάστην, οὓσων ἐκατέρων τριῶν, κατὰ τὰναντία μὲν ἀλλήλοις προσέταξεν ἵνα τοὺς κύκλους, τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίως, τοὺς δὲ τέτταρας ἀλλήλοις καὶ τοῖς τρισὶν ἀνομοίως, ἐν λόγῳ δὲ φερομένους».

33) W. E. Guthrie, A Hist. of Gr. Phil. σ. 214. Βλ. Ἰαμβλίχ. Πυθαγ. Βίος 12, 59: «τὸ δὲ πρῶτον ἦν ἐκεῖνο, ἡ τῶν ἀριθμῶν τε καὶ λόγων φύσις διὰ πάντων διαθεύουσα, καθ' οὗς τὰ πάντα ταῦτα συντέτακται τε ἐμμελῶς καὶ κεκόσμηται πρεπόντως...».

τῶν ἀριθμῶν ὡς πυθαγορικόν³⁴. Ὁ Σπεύσιππος δὲν ἦτο ὁ μόνος. Ἡ τάσις καὶ ἡ προσπάθεια τῆς Ἀκαδημίας ἦτο νὰ συνενώσῃ τὰς πλατωνικὰς μὲ τὰς πυθαγορείους δοξασίας. Ἄν ἀκολουθήσωμεν δὲ τὴν ἄποψιν τοῦ Ross περὶ τῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος τὸ ἄμεσον συμπέρασμα θὰ εἶναι ὅτι ὁ Ξενοκράτης, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν Ἀκαδημίαν, ἐταύτιζε τὸν ἀριθμὸν μὲ τὴν ιδέαν. Ὁ Σπεύσιππος ἡρμήνευσεν ἐπίσης τὸν «Τίμαιον» ἀναπτύξας ἐξ αὐτοῦ τὴν θεωρίαν περὶ τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν παρέλαβεν ὁ Ποσειδώνιος³⁵: ἡ ψυχὴ εἶναι «ἡ ιδέα τοῦ πάντη διαστατοῦ». Ὁ Ποσειδώνιος προσθέτει «κατ' ἀριθμὸν συνεστῶσα ἁρμονίαν περιέχοντα». Οὗτος ἐρμηνεύει τὸν «Τίμαιον» ὡς προελθόντα ἐκ τῆς πυθαγορείου θεωρίας, ἀκολουθῶν τὸν Σπεύσιππον, ὁ ὁποῖος εἶδε τὰς πλατωνικὰς καὶ τὰς πυθαγορείους θεωρίας ὡς ἐνιαίας.

Τρίτος ἀκολουθεῖ ὁ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός. Αὐτὸς ἔθεσεν, ὡς παραδίδεται, εἰς τὸ στόμα τοῦ Πυθαγόρου τὴν πλατωνικὴν, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, σημασίαν τῆς λέξεως «φιλοσοφία», ἥτις εἰσέδυσσε μέσῳ τῶν Δοξογράφων εἰς πάντα τὰ ἀρχαῖα ἐγχειρίδια. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αὐτὸς ἀπέδωκεν εἰς τὸν Πυθαγόραν τὴν πρότασιν: «τὴν ἐπιστήμην τῆς τελειότητος τῶν ἀριθμῶν τῆς ψυχῆς εὐδαιμονίαν εἶναι»³⁶. Ἐπίσης κοινὴ εἶναι ἡ πεποιθήσις ὅτι, ἂν μὴ ὁ Πυθαγόρας, ὅμως οἱ Πυθαγόρειοι ἐπαίξαν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐννοίας τῆς λέξεως «κόσμος».

Ὅτι ὁ Πλάτων παρέλαβεν ἑτοιμον ἐκ τῶν Πυθαγορείων μίαν μεγάλην σύνθεσιν καὶ ἀναπόδεικτον εἶναι καὶ ἀπίθανον. Ὅπως δὴ ποτε ἀποδίδεται εἰς τὸν Πυθαγόραν τὸ ὥριμον ἀποτέλεσμα τῆς πλατωνικῆς σκέψεως. Περὶ αὐτοῦ ὁ Cleve γράφει: «ἡ δοξασία τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου εἰς τὸν «Τίμαιον» ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐθεωρήθη πυθαγορεῖα εἶναι τῷ ὄντι ἐξηρημένῃ ἀπὸ τὴν πυθαγόρειον θεωρίαν περὶ Κόσμου, ἂν καὶ αὐτὴν δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν χρησιμοποιήσωμεν ὡς κυρίαν πηγὴν διὰ τὴν γνῶσιν ἡμῶν περὶ τῆς πυθαγορείου θεωρίας τῶν στοιχείων, διότι εἰς τὸν «Τίμαιον» ὑπάρχουν ἐλλείψεις τινες προκαλοῦσαι ἀμνηχανίαν, ὡς ἐπίσης καὶ τινες ἀξιόλογοι ἀποκλίσεις ἐκ τῆς πυθαγορείου ἀρχῆς. Καὶ τὸ πρόβλημα εἶναι, ἂν αὐταὶ αἱ ἀποκλίσεις εἶναι σκόπιμοι ἀλλαγαὶ ἢ ἀκούσιαι παραλλαγαὶ ἐνὸς ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐλέχθη τὸ πᾶν καὶ οὗτος προσεπάθησε διὰ τῆς ὁρθῆς ὁδοῦ νὰ εὕρῃ ἀφ' ἑαυτοῦ»³⁷.

Ἡ παράδοσις τῆς παλαιᾶς Ἀκαδημίας συνδέει καὶ ταυτίζει τὴν πυθαγόρειον

34) De Speusippi Academici Scriptis. Accedunt Fragmenta. ἐκδ. Paylus Lang Frankfurt am Main 1964, σ. 53 καὶ ἐξ. Πρβλ. W. Burkert, Weisheit und Wissenschaft. Studien zu Pythagoras, Philolaos und Platon, Nürnberg 1962.

35) Ἰαμβλίχ. εἰς τοῦ Στοβαίου Ἑκλ. I 49, 32. Πλούταρχ. Περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχολογίας, 22, 1023 D.

36) Κλήμεν. Στρωματεῖς 2. 130, 3. Πρβλ. Πλάτων. Ἐπινομίς 978 D: «ἀριθμὸν... ἀγαθῶν πάντων αἷτιον... πάνθ' ὅπως κακοῦ κεκοινώνηκεν τινος, ἐπιλείπεται παντὸς ἀριθμοῦ καὶ δεῖ τοῦδ' οὕτω διανοεῖσθαι τὸν μέλλοντα εὐδαίμονα τελευτήσῃν».

37) F. Cleve, The Giants of Pre-Sophistic Greek Philosophy, Hague 1969³ τ. II, σ. 468.

φιλοσοφίαν μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ «Τίμαιου» καὶ μὲ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀριθμῶν. Ὁ Τίμαιος, τὸ πρόσωπον τοῦ ὁμωνύμου διαλόγου, ἐξήρθη ὡς εἰς ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος συνδυάζει τὴν πολιτικὴν πεῖραν μὲ τὴν τελείαν φιλοσοφικὴν μόρφωσιν. Πᾶσα σύνθεσις εἶναι τελεία, ὅταν ἐπιτυχάνῃ τὴν ἀπόλυτον ἐνότητα τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, ὅπερ ὑπῆρξε τὸ ὕψιστον ιδεῶδες τοῦ Πλάτωνος. Παρ' αὐτῷ ἴσταται ὁ Κριτίας καὶ ὁ Ἑρμοκράτης. Οὗτος ἐξαπατηρίσθη ὡς Πυθαγόρειος οὐχὶ «καινῶ» λόγῳ, ἀλλ' ὡς ἀνὴρ ἐλθὼν ἐξ Ἰταλίας, γνωρίζων περὶ τῆς φύσεως τοῦ Παντός καὶ ὅσα οἱ «Ἰταλικοὶ» ἢ οἱ «καλούμενοι Πυθαγόρειοι» ἐγνώριζον.

Ὁ Τίμαιος εἶναι ἱστορικὸν πρόσωπον. Ὁ Frank ὑπέθεσεν ὅτι ὑπὸ τὸν Τίμαιον κρύπτεται ὁ Ἀρχύτας³⁸. Συζητεῖται καὶ ἀμφισβητεῖται, ἐὰν ὁ Ξενοκράτης καὶ ὁ Σπεύσιππος ἐθεώρουν τὰς θεωρίας τοῦ «Τίμαιου» ὡς πυθαγορείους. Ὁ Burkert ἐπίσης ἀμφισβητεῖ, ἐὰν ὁλόκληρος ἡ στοιχειώδης διδασκαλία δύναται νὰ εἶναι πυθαγορείου προελεύσεως.

Ἡ πραγματικότης ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πλάτων θέτει εἰς τὸ στόμα ἐνὸς Ἰταλιώτου τὸ ἰδικόν του κοσμολογικὸν σύστημα. Ὁ Πλάτων εὗρεν εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἑλλάδα μίαν θεωρίαν ἢ μίαν ὑπόδειξιν διὰ τὴν σημασίαν τοῦ Κόσμου. Ὁ ἀριθμός, ἡ ἀρχὴ τῆς ὅλης φιλοσοφίας, καθίσταται γνωστὴ διὰ τῆς θεωρίας τῶν οὐρανῶν³⁹. Ὡς πρὸς τὴν ἀστρονομίαν ὁ Πλάτων δὲν ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν ἐμπειρικὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀστέρων, ἀλλὰ διὰ τοὺς «νοητοὺς νόμους», οἱ ὁποῖοι προσδιορίζουν τὴν πορείαν των. Ὅθεν προειδοποιεῖ ἡμᾶς νὰ μὴ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν παρατήρησιν μόνον, ὅπως κατὰ τὴν γνώμην του, ἐπραττον οἱ Πυθαγόρειοι, ἀλλὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν νόμων ἀναγόμενοι ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ εἰς τὸ νοητόν. Ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης τῶν πλατωνικῶν διαλόγων ἐκπλήσσει, ὡς εἶναι ἐπόμενον, ὅταν εὕρισκῃ εἰς τὸν «Τίμαιον» ἓνα ἐπαινον τῆς αἰσθήσεως τῆς ὁράσεως. Τὸ ὁρᾶν εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸ αἷτιον τῆς μεγαλυτέρας ὠφελείας. Ὁ Πλάτων εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καλεῖ ἡμᾶς νὰ μιμηθῶμεν εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν ζωὴν τὴν κανονικότητα τῶν οὐρανίων κινήσεων. Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι πυθαγόρειος θεωρία.

Ὁ δεύτερος μνημονευόμενος εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος καὶ ἔχων ἄμεσον σχέσιν πρὸς αὐτὸν εἶναι ὁ Ἀρχύτας ὁ Ταραντῖνος, ὡς ἀνεφέρομεν ἄνωτέρω, μετὰ τοῦ ὁποίου ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν κατὰ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἀποδημίας του⁴⁰. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἀρχύτου ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος εἶναι πρόδηλος, ἰδίως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ταξιδίων αὐτοῦ εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὸν ἴδιον τὸν Πλάτωνα νὰ ἀφηγηθῇ εἰς ἡμᾶς περὶ αὐτοῦ: «Ἐγὼ δὲ ἤδη μέν που κατὰ τὴν

38) E. Frank, Plato und die sogenannten Pythagoreer. Ein Kapitel aus der Geschichte des Griechischen Geistes, Halle 1923, σ. 128 καὶ ἐξ.

39) Πλάτων. Τίμαιος 47 Α—C.

40) Ἀπώτεροι ἀναφοραὶ εἰς τὸν Ἀρχύταν ἀπαντῶνται εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας πλατωνικὰς ἐπιστολάς: Ἐπιστ. Ζ' 326 B, 327 B, 327 E, 339 A, 350 AB. Ἐπιστ. Θ', Ἐπιστ. ΙΓ' 36 BC κ.λ.π. Σωκρατικ. Ἐπιστ. ΚΔ', σ. 626, ἐκδ. Hercher. Βλ. H. Thesleff, The Pythagorean Texts of the Hellenistic Period, Abo Akademi 1965, σ. 46.

φιλοσοφίαν τοῖς νέοις πολλὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅμως δ' ἀσφαλέστερόν μοι ἔδοξεν χαίρειν τότε γε πολλὰ καὶ Δίωνα καὶ Διονύσιον ἔαν, καὶ ἀπηχθόμην ἀμφοῖν ἀποκρινάμενος ὅτι γέρων τε εἶην καὶ κατὰ τὰς ὁμολογίας οὐδὲν γίγνεται τῶν τὰ νῦν πραττομένων, ἔοικεν δὴ τὸ μετὰ τοῦτο Ἀρχύτης τε παρὰ Διονύσιον ἀφικέσθαι—ἐγὼ γὰρ πρὶν ἀπιέναι ξενίαν καὶ φιλίαν Ἀρχύτη καὶ τοῖς ἐν Τάραντι καὶ Διονυσίῳ ποιήσας ἀπέπλεον . . . ἔπεμψεν δὲ Ἀρχέδημον, ὃν ἡγεῖτο με, τῶν ἐν Σικελίᾳ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, τῶν Ἀρχύτη συγγεγονότων ἑνα, καὶ ἄλλους γνωρίμους τῶν ἐν Σικελίᾳ . . . ἐπιστολαὶ δὲ ἄλλαι ἐφοίτων παρὰ τε Ἀρχύτου καὶ τῶν ἐν Τάραντι»⁴¹.

Ὁ Ἀρχύτας, κατὰ τὸν Frank⁴², ἦτο εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μαθηματικῶν καὶ φυσιοδιφῶν ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ὁ Frank ἐπίσης δέχεται ὅτι τὸ πλατωνικὸν φυσικὸν σύστημα συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὸ σύστημα τῶν Πυθαγορείων. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διακρίνει τὸ σύστημα τοῦ Ἀρχύτου.

Ὁ Ἀρχύτας ἀναλόγως πρὸς τὴν δυναμικὴν κοσμοθεωρίαν αὐτοῦ ἀνεζήτησε καὶ τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ὅχι ὅπως ὁ Δημόκριτος εἰς τὴν ὡς ταυτόσημον μετὰ τούτων κειμένην ὕλην, ἀλλ' εἰς τὴν συγκεκριμένην ἐνότητα τοῦ λογικοῦ «εἶδους» καὶ τῆς «ὑλης»⁴³. Ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ κίνησις μορφοῦ τὸ πρῶτον τὴν ὕλην (τῶν στοιχείων) εἰς τὸ «εἶδος», τὴν μορφήν τῶν σωμάτων. Ἡ οὐσία τῆς φύσεως δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶναι ζῶσα κίνησις καὶ ἐνέργεια.

Ἐπειδὴ εὐρίσκομεν ἀκριβῶς εἰς τὸ δυναμικὸν σύστημα τῆς φύσεως εἰς τὸν Πλάτωνα ἅπαντα τὰ οὐσιώδη σημεῖα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρχύτου περὶ κινήσεως καὶ ἐνεργείας ὡς οὐσίας τῶν σωμάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὸ νευραλγικὸν σημεῖον τῆς τοῦ Ἀρχύτου φιλοσοφίας, ἀντιλαμβάνομεθα τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν.

Εἰς τὸν Ἀρχύταν εὗρεν ὁ Πλάτων ὅτι ἀπὸ μακροῦ ἐζήτει, μίαν δηλαδὴ ἐνιαίαν ἀντίληψιν περὶ κόσμου, βασιζομένην ἐπὶ τῆς αὐστηρᾶς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, ἣ ὅποια ἀντετίθετο εἰς τὸν ὕλισμόν. Τὰ μαθηματικὰ τῶν «Ἰταλιωτῶν» παρέχουν εἰς αὐτὸν τὸ μεταξὺ, τὸ ὅποion ἐνώνει τὴν σωκρατικὴν διαλεκτικὴν μετὰ τῆς Φυσικῆς, τὴν ροὴν τῶν αἰσθητῶν, ὅπως ὠνόμαζε ταύτην ὁ Κρατύλος. Τὰ μαθηματικὰ τοῦ Ἀρχύτου εἶναι διὰ τὸν Πλάτωνα ἡ βαθμὶς μεταξὺ ιδέας καὶ πραγματικότητος, διότι τὸ ἀντικείμενον τῶν μαθηματικῶν εἶναι δι' αὐτὸν ἀπλοῦν εἶδωλον τῆς ἀπολύτου, ὑπερβατικῆς ιδέας. Διὰ τὸν Ἀρχύταν ὅπως καὶ διὰ τὸν Κρατύλον, ἡ οὐσία τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως καὶ κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ὕλης ὑπόκειται εἰς τὴν αἰώνιον ροὴν τοῦ γίγνεσθαι καὶ τῆς κινήσεως. Ἐνῶ ὁ Κρατύλος ἀναγνωρίζει μόνον τὴν σφαῖραν τῆς ὕλης καὶ τῆς κινήσεως ὡς πραγματικότητα καί, κατ' αὐτόν, οὐδὲν τὸ ἀντικειμενικὸν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, ὁ Ἀρχύτας ὡς μαθηματικὸς δὲν δύναται βεβαίως νὰ

41) Πλάτων. Ἐπιστ. Ζ' 338 B8—339 D2.

42) E. Frank, Plato und Sog. Pyth., σσ. 125—128.

43) Ἀριστοτ. Μετὰ τὰ Φυσ. Η', 2, 1024 A 19. Πρβλ. Diels - Kranz⁴⁴ Ἀρχύτας τ. Ι' 47 A, σσ. 421—428.

ἀμφισβητήση τὴν ἀντικειμενικότητα τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τὴν βεβαιότητα γενικῶς τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης ⁴⁴.

Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην ἐκπροσωπεῖ ἡ στάσις τοῦ εἰς τὸν «Θεαίτητον» τοῦ Πλάτωνος σκιαγραφουμένου Θεοδώρου ⁴⁵, ἐτέρου Πυθαγορείου, ὅστις πολλάκις ἀναφέρεται ὀνομαστικῶς εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος ⁴⁶. Ἐνταῦθα ⁴⁷, ἐνῶ ὁ μαθηματικὸς οὗτος οὐδὲν ἔχει νὰ ἀντικρούσῃ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Πυθαγορείων περὶ τῆς ὑποκειμενικότητος τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως καὶ περὶ τῆς κινήσεως ὡς τῆς οὐσίας τῆς πραγματικότητος, ὑργίζεται σφόδρα, ὅταν ἀκούῃ ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας ταύτης τολμοῦν νὰ ἀμφισβητοῦν τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς μαθηματικῆς γνώσεως.

Τὸν Θεόδωρον ἐπίσης γνωρίζομεν ἐξ ἑνὸς ἄλλου χωρίου εἰς τὸν «Θεαίτητον», εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται μνεία αὐτοῦ ὡς «φίλου ἀνδρός», ὅστις ἦτο «ἀστρονομικὸς καὶ λογιστικὸς τε καὶ μουσικὸς καὶ ὅσα παιδείας ἔχεται» ⁴⁸. Ἦτο, δηλαδή, ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος Πυθαγορείου ἀνδρός.

Ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Θεαίτητον: «μανθάνεις παρὰ Θεοδώρου γεωμετρίας ἅττα;» ἀντιλαμβανόμεθα τὴν «ἀναγνώρισιν» ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος τῶν γνώσεων τοῦ Θεοδώρου εἰς τὴν Γεωμετρίαν. Ἐν συνεχείᾳ γίνεται λόγος περὶ μηκῶν, δυνάμεων, ἐπιπέδων καὶ ἄλλων γεωμετρικῶν σχημάτων, ὡς ἐπίσης καὶ περὶ τοῦ δωδεκαέδρου καὶ εἰκοσαέδρου. Διὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν σχημάτων τούτων εἰς τὸ πυθαγορικὸν σύστημα γνωρίζομεν ἐκ τῆς παραδόσεως ⁴⁹.

Δὲν θεωρεῖται ὅμως «φίλος» μόνον ὁ Θεόδωρος, ἀλλὰ καὶ ἕτερος Πυθαγόρειος, ὁ Δάμων, ὅπως ἀκούομεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Σωκράτους εἰς τὸν «Λάχητα» ⁵⁰: «Μῆδέ γε εἵπησ, ὦ Λάχης, καὶ γάρ μοι δοκεῖς οὐδὲ ἡσθῆσθαι ὅτι ταύ-

44) J. E. Raven, *Pythagoreans and Eleatics*. Cambridge 1948. Ἐπίσης εἰς G. S. Kirk, — J. E. Raven, *The Presocratic Philosophers. A critical history with a selection of Texts*, Cambridge 1957.

45) Ὁ Θεόδωρος ἀναφέρεται διαλογικῶς εἰς τὰ πλατωνικὰ ἔργα: «Θεαίτητος», «Σοφιστής», «Πολιτικός». Εἰς Θεαίτ. 145 A, 145 C, 147 D, 148 A, 161 B, 162 A, B, E, 165 A, 169 A, 171 C, 180 B, 185 C—D, 190 B—C, 195 E, 196 B, 198 A, C, D, 199 A. Σοφιστ. 246 B. Πρβλ. Ἰαμβλίχ. Πυθαγ. Βίος, 36, 267.

46) Πλάτων. Θεαίτ. 169 A, 179 A. Σοφιστ. 346 B.

47) Πλάτων. Θεαίτ. 145 A. Βλ. Pitagorici. Testimonianze e Frammenti, ὑπὸ Maria Timpanaro Cardini, Firenze 1958, τ. II, σσ. 74—76: «Σωκρ. ἄρ' οὐδὲ γεωμετρικὸς scil. ὁ Θεόδωρος;» Θεαίτ. πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες. Σωκρ. ἦ καὶ ἀστρονομικὸς καὶ λογιστικὸς τε καὶ μουσικὸς καὶ ὅσα παιδείας ἔχεται; Θεαίτ. ἐμοιγε δοκεῖ. Σωκρ. λέγε δὴ μοι· μανθάνεις ποὺ παρὰ Θεοδώρου γεωμετρίας ἅττα; Θεαίτ. ἔγωγε. Σωκρ. καὶ τῶν περὶ ἀστρονομίαν τε καὶ ἀρμονίας καὶ λογισμοῦς; Θεαίτ. προθυμοῦμαι γε δῆ. Σωκρ. καὶ γὰρ ἐγώ, ὦ παῖ, παρὰ τε τούτου καὶ παρ' ἄλλων, οὓς ἂν οἶμαι τι τούτων ἐπαίνειν. Θεαίτ. περὶ δυνάμεων τι ἡμῖν Θεόδωρος ὅδε ἔγραφε... τὸν ἀριθμὸν πάντα δῖχα διελάβομεν...».

48) Πλάτων. Θεαίτητ. 145 C.

49) Ἰαμβλίχ. Πυθαγ. Βίος, 34, 247. Συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν ὁ Ἰππασος ἐπνίγη πρὸς τιμωρίαν εἰς τὴν θάλασσαν, διότι ἀπεκάλυψε «ὅτι ἡ σφαῖρα ἐσχηματίσθη ἀπὸ δώδεκα πεντάγωνων».

50) Πλάτων. Λάχης 197 D.

τὴν τὴν σοφίαν παρὰ Δάμωνος τοῦ ἡμετέρου ἐταίρου παρείληφεν . . .». Εἰς ἕτερον διάλογον πάλιν ἀναφέρεται ἐγκωμιαστικῶς ὁ ἀθλητὴς καὶ διδάσκαλος τῆς Γυμναστικῆς σύγχρονος τοῦ Πλάτωνος ὁ Ἴκκος ὁ Ταραντῖνος ⁵¹.

Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος εὐρίσκομεν ἐπίσης ἐμμέσους ἐπιδράσεις τῶν θεωριῶν τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Οὕτως εἰς τὸν «Φαῖδρον» (270 C) εὐρίσκομεν τὴν παρατήρησιν ὅτι δὲν δύναται τις νὰ σκέπτεται περὶ τῆς ψυχῆς, χωρὶς νὰ σκέπτεται τὴν φύσιν τοῦ Σύμπαντος ἥτοι : ἡ ψυχὴ ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν φύσιν τοῦ Σύμπαντος. Ὑπέρμαχος τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ὁ Σωκράτης. Ὁ Φαῖδρος προσθέτει ὅτι, κατὰ τὸν Ἱπποκράτη, οὐδεὶς δύναται νὰ σκέπτεται περὶ τοῦ «σώματος» ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς φύσεως τοῦ Σύμπαντος. Αὐτὴ ἡ θεωρία μικρόκοσμος - μακρόκοσμος πράγματι ἀπαντᾷ ἐπανειλημμένως εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους. Δύναται τις νὰ διακρίνῃ ἔμμεσον ἐπιρροὴν τῆς πυθαγορείου θεωρίας περὶ τοῦ μικροκόσμου - μακροκόσμου. Ἐπίσης τὸ «Περὶ Ἑβδομάδων» τοῦ Ἱπποκράτους ἔχει θεωρηθῇ ὡς πυθαγόρειος πραγματεία. Ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ μικροκόσμου - μακροκόσμου περιέχονται εἰς τὰς Ἱπποκρατικὰς πραγματείας. Ὁ Σωκράτης βεβαίως εὐρίσκεται εἰς πυθαγόρειον κλῆμα σκέψεως, ὅταν ἀναφέρῃ αὐτὴν εἰς τὸν «Φαῖδρον» ⁵².

Εἰς τὸν «Φίληβον» θὰ εὕρωμεν τὰς ἀρχὰς πέρας καὶ ἄπειρον ⁵³, τὰ κύρια ἀντίθετα τῆς ἀρχαίας πυθαγορείου «συστοιχίας» ⁵⁴. Ἀρχικῶς οὔτε τὰ «ἓν - πολλά», οὔτε «περιττὸν - ἄρτιον», ἀλλὰ τὰ «πέρας - ἄπειρον» ἦσαν αἱ ὑψίσται ἀρχαί. Πόσον σπουδαῖον ρόλον ἔπαιζαν ταῦτα εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος τῶν ὑστέρων χρόνων πρέπει νὰ εἰκασθῇ ἔκ τινων σχετικῶν χωρίων εἰς τὸν «Φίληβον». Κατέχομεν ἐπίσης περιγραφὴν τοῦ Ἑρμοδώρου διασωθεῖσαν εἰς τὸν Σιμπλίκιον ⁵⁵ καὶ ἀνάλογον χωρίον εἰς τὸν Σέξτον τὸν Ἑμπειρικόν ⁵⁶. Οὗτοι παρέχουν εἰς ἡμᾶς σαφὴ εἰκόνα τῆς σπουδαιότητος ταύτης τῆς δοξασίας. Ταῦτα δύναται νὰ συγκρίνῃ τις πρὸς μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ⁵⁷.

51) Οὗτος πρῶτος ἐφήρμοσε τὴν διαιτολογικὴν ὑγιεινὴν διὰ τοὺς ἀθλητάς καὶ ἐχρησιμοποίησεν τὴν Γυμναστικὴν διὰ θεραπευτικοὺς σκοποὺς Βλ. Πλάτων. Πρωταγόρας 316D: «ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημὶ μὲν εἶναι παλαιὰν τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν φοβούμενους τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι».

52) Πλάτων. Φαῖδρος 270C: «Σ ω κ ρ. Ψυχῆς οὖν φύσιν ἀξίως λόγου κατανοῆσαι οἷεν δυνατόν εἶναι ἄνευ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως; Φ α ῖ δ. Εἰ μὲν Ἱπποκράτει γε τῷ Ἀσκληπιαδῶν δεῖ τι πιθέσθαι, οὐδὲ περὶ σώματος ἄνευ τῆς μεθόδου ταύτης. Σ ω κ ρ. Καλῶς γάρ, ὦ ἐταῖρε, λέγει . . . Τὸ τοίνυν περὶ φύσεως σκόπει τί ποτὲ λέγει Ἱπποκράτης τε καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος. . . ».

53) Πλάτων. Φίληβος 24A—25B.

54) Ἀριστοτ. Μετὰ τὰ Φυσ. Α, 4 986A 15—29.

55) Σιμπλικ. Φυσ. 247, 30. 248, 15.

56) Σεξτ. Ἑμπειρ. Πρὸς Φυσικοὺς II 248—282. Βλ. C. J. Vogel, Greek Philosophy. A collection of Texts, τ. III, Leiden 1963^a, τ. I' ἀπ. 371D.

57) Ἀριστοτ. Μετὰ τὰ Φυσικ. Α, 6 987 B 18.

Σημαντικὸν εἶναι ἐπίσης καὶ ἕτερον κεφάλαιον τοῦ «Φίληβου»⁵⁸, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ πλατωνικὸς Σωκράτης ἐπιλαμβάνεται τοῦ προβλήματος τῆς «ἡδονῆς» ἀνάγων τοῦτο εἰς τὸ γενικὸν πρόβλημα τοῦ «ένος» καὶ τῶν «πολλῶν» καὶ τῶν ἀμοιβαίων διεισδύσεων οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐμπειρίας, ἀλλ' ἀμέσως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἰδεῶν. Ἐν τούτοις τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν λύσιν ὑπαινίσσεται παλαιὰ τις παράδοσις: «Θεῶν μὲν εἰς ἀνθρώπους δόσις, ὥς γε καταφαίνεται ἐμοί, ποθὲν ἐκ θεῶν ἐρρίφθη διὰ τινος Προμηθέως ἅμα φανοτάτῳ τινὶ πυρί, καὶ οἱ μὲν παλαιοί, κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην φήμην παρέδωκαν, ὥς ἐξ ἑνὸς μὲν καὶ πολλῶν ὄντων τῶν ἀεὶ λεγομένων εἶναι, πέρας δὲ καὶ ἀπειρίαν, ἐν αὐτοῖς σύμφυτον ἐχόντων. . . »⁵⁸.

Θὰ ἦτο δύσκολον νὰ προχωρήσωμεν ὅχι μόνον ἀμέσως ἀπὸ τὸ «έν» εἰς τὰ «πολλά», ἀλλὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ποικίλην διάρθρωσιν, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἀπείρου⁵⁹. Ἦδη τὸ ἐνταῦθα παρουσιαζόμενον ζεῦγος «πέρας-ἀπειρον» ἀντιπαρετέθη πρὸς τὸν Πυθαγορισμὸν καὶ μάλιστα πρὸς τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Φιλολάου, ὑπὸ τοῦ Συριανοῦ, τοῦ Πρόκλου καὶ τοῦ Δαμασίου. Γενικῶς ἡ σύγχρονος ἔρευνα σχεδὸν αὐτονοήτως παραδέχεται πυθαγορικὴν τὴν γένεσιν τῆς ἐνταῦθα ἐκθέσεως⁶⁰. Παρ' ὅλα ταῦτα ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Frank⁶¹ ὑπεστήριξε τὴν θέσιν ὅτι ἐνταῦθα οὐδὲν δάνειον ὑπάρχει, ἀλλὰ εἰς καθαρὸς πλατωνικὸς εἰρμὸς ἰδεῶν, ἐφωδιασμένος κατὰ πλατωνικὸν τρόπον μετὰ τινος ποιητικῆς-μυθικῆς περιβολῆς.

Εἰς τὸν «Φίληβον» ἐπίσης πρὸς κατανόησιν τῶν παραδειγμάτων Μουσικῆς, ἀναφέρονται ἀκόμη μιὰ φορὰ «οἱ πρόσθεν» (17 D), οἱ ὁποῖοι ἠρεύνουν τὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν διαλειμμάτων «ἃ κατιδόντες οἱ πρόσθεν παρέδωκαν ἡμῖν τοῖς ἐπομένοις ἐκείνοις καλεῖν αὐτὰ ἁρμονίας». Ὅμοιαν διάρθρωσιν ἐμφανίζουν «δι' ἀριθμῶν μετρηθέντα» ὁ ρυθμὸς καὶ τὰ μέτρα. Οἱ θεωρητικοὶ τῆς Μουσικῆς διαλέγουσιν ἐν παραδειγμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν παλαιῶν, ὅπως τοῦτο προηγουμένως διευτυπώθη. Ἐπὶ πλεόν εἰς τὴν «Πολιτείαν» (Z', 530 D) ὁ Πλάτων ἀντιπαρέβαλε δύο κατευθύνσεις τῶν θεωρητικῶν τῆς Μουσικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὴν μίαν παρεδέχθη ὡς πυθαγόρειον. Εἰς τὸν «Φίληβον» ὁ Πλάτων βεβαίως εἶναι ὀλιγώτερον ἀκριβής: «τὰ διαστήματα ὅποσα ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς φωνῆς . . . καὶ ὁποῖα»⁶².

Ρυθμοὶ καὶ μέτρα μετροῦνται μὲ ἀριθμούς. Ἡ μουσικὴ ἁρμονία στηρίζεται

58) Πλάτων. Φίληβος 16 C.

59) Πλάτων. Φίληβος 14 D—16 C. Πρβλ. A. E. Taylor, Plato, Philebus and Epinomis, London 1956.

60) Ἴδὲ ἀνωτέρω.

61) Συριαν. Μετὰ τὰ Φυσ. 9, 37. Πρόκλ. Εἰς τὸν Τίμαιον Πλάτωνος. τ. III, ἐκδ. Diehl, Amsterdam 1965, τὸ χωρίον τοῦτο εἰς τ. I', 84, 4. 146, 29. τ. II' 168, 29. Δαμασκ. Ἀπορίαι καὶ λύσεις περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν, ἐκδ. Ruelle, Paris 1889, τ. I' 101, 3 R.

62) E. Frank, Plato und Sog. Phyth. σ. 304 καὶ ἐξ.

63) Πλάτων. Φίληβος 16 C. D. Πρβλ. E. Moutsopoulos, La musique dans l'oeuvre de Platon, Paris 1959 σ. 37 καὶ ἐξ., σ. 240 καὶ ἐξ.

εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀριθμῶν. Ὁ μουσικὸς κατέχει τὸ ἄπειρον βασιλείον τῶν τόνων διὰ τῆς γνώσεως ὀρισμένου ἀριθμοῦ διαλειμμάτων. Τοιουτοτρόπως γίνεται ἀποδεκτὸν ὅτι ὁ Πλάτων ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ὑπ' ὄψει τοὺς θεωρητικὸς τῆς Μουσικῆς. Ἐκ τῶν ὑπαινιγμῶν τούτων τοῦ Πλάτωνος προκύπτει ὅτι ἡ ὄντολογία τοῦ «Φιλήβου» συνδέεται μετὰ τῆς τῶν Πυθαγορείων.

Εἶναι ἀνάγκη ὅμως τὸ πρῶτον νὰ διακρίνωμεν μετ' ἀκριβείας αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀνεῦρεν ὁ Πλάτων καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξε δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ σκέψεως. Κατὰ τὸν Burkert θεωρεῖται ὡς νέον εἰς τὴν «φήμην» τῶν παλαιῶν ⁶⁴ κατὰ πρῶτον ἡ ἀντίθεσις πέρας - ἄπειρον: «τὸν θεὸν ἐλέγομεν που τὸ μὲν ἄπειρον δεῖξαι τῶν ὄντων, τὸ δὲ πέρας...» ⁶⁵ Νέον ἐπίσης εἶναι ἡ ἰδιάζουσα σημασία τοῦ ἀριθμοῦ ἐπέχοντος θέσιν «μεσολαβητοῦ» μεταξὺ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἀπείρου. Εἰς τὸ παράδειγμα τῆς Μουσικῆς ὁ ἀριθμὸς δεικνύει μίαν ἄλλην ἐνέργειαν, ἐπειδὴ τὰ μέτρα καὶ οἱ τόνοι δὲν ἀρθροῦνται διαιρετικῶς, ἀλλὰ μετρῶνται εἰς ἀριθμητικὰς σχέσεις. Δημιουργοῦνται αἱ ἀριθμητικαὶ σχέσεις τοῦ ἴσου, τοῦ διπλασίου ⁶⁶ κ.τ.λ. διὰ πρῶτην φοράν εἰς τὸν Πλάτωνα. Εἰς τοῦτο δὲν στηρίζεται μόνον ἡ μουσικὴ ἀρμονία, ἀλλ' ἐπίσης ἡ ὑγεία κατὰ τῆς ἀσθενείας καὶ ὁ ὀρθὸς ρυθμὸς τῶν ἐποχῶν, σκέψεις τὰς ὁποίας ἐκθέτει ὁ Ἐρυξίμαχος εἰς τὸ «Συμπόσιον» ⁶⁷.

Ἡ ἀντίληψις περὶ τοῦ «κόσμου» ὡς ἀρμονίας τοῦ πέρατος καὶ ἀπείρου, τελείως ἐξουσιαζομένου ἕως τὸ τέλος ἀπὸ τὴν τάξιν τοῦ πρωτοουργοῦ ἀριθμοῦ ὑπῆρξε διὰ τὸν Πλάτωνα μία ὑπόδειξις καὶ μία ἀφετηρία πρὸς τοῦτο, τίνι δηλαδὴ τρόπῳ θὰ κατίσχυε νοητικῶς ἡ ἀλληλουχία «τῶν πολλῶν» καὶ τοῦ «ἐνὸς» τοῦ Εἶναι. Ἡ πυθαγόρειος φιλοσοφία θεωρεῖται ὡς ἔναυσμα τῆς γενέσεως τῆς πλατωνικῆς θεωρίας τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν «Φιλήβον», ἡ ὁποία ἀκολουθῶς ὁδεύει πρὸς τὴν ἀναπτυσσομένην ὄντολογίαν εἰς τὸ «περὶ τ' ἀγαθοῦ»: «τὴν ὕλην ὁ Πλάτων κατὰ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἄοριστον ὑποθέμενος ἀπ' ἐκείνων αὐτὴν ἐδήλου τῶν τε μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον ἐπιδεχομένων ὧν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν ἔστιν», λέγει ὁ Ἐρμόδωρος ⁶⁸. Βλέπομεν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος νὰ ἀναφύεται ἐκ τῆς πυθαγορείου ὑποκινήσεως καὶ νὰ κατευθύνεται πρὸς τὴν ὄντολογίαν τοῦ «περὶ τ' ἀγαθοῦ».

Ὁ Πλάτων ἀνάγει τὴν θεωρίαν πέρας - ἄπειρον εἰς θεϊκὴν πρωταρχήν. Τοῦτο εἶναι περισσότερον ἀπὸ τὴν παρατεθεῖσαν παράστασιν «πέρας - ἄπειρον» τῆς πυθαγορείου συστοιχίας. Ἐνεκα τῆς μεγίστης αὐθεντικότητος τῆς τοιαύτης διδασκαλίας, προκύπτει ἀμέσως ἡ ἐρμηνεία, κατὰ τὴν ὁποίαν μείγνυνται ἀδιαχωρίστως τὸ «ταυτὸν» καὶ τὸ «θάτερον» ⁶⁹. Εἰς τοὺς συνεχεῖς, βεβαίους ἢ ὑποτιθεμένους,

64) W. Burkert, Weisheit und Wissenschaft, σ. 75.

65) Πλάτων. Φιλήβος 23C.

66) Πλάτων. Φιλήβος 25D.

67) Πλάτων. Συμπόσιον 186A, 187A.

68) Σιμπλικ, Φυσ. 247, 30. Πρβλ. A. E. Taylor, Plato, Philebus and Eryximachus, σ. 50.

69) Σιμπλικ. Φυσ. 453, 30.

υπαινιγμούς εις πυθαγορείους θεωρίας εις τὸν Πλάτωνα εἶναι ἀρκετὸν νὰ διίδωμεν τουλάχιστον γενικὰς σχέσεις.

Περαιτέρω εις χωρία τινὰ τοῦ διαλόγου «Γοργίας» εἶναι δυνατόν νὰ καταδειχθῇ ἡ Πυθαγορεία ἐπίδρασις. Ἡ ἀρχὴ τῆς «τάξεως», ἡ ἀρχὴ τῆς «γεωμετρικῆς ἰσότητος» καὶ ὁ ὁρισμὸς τῆς ὑγείας ⁷⁰. Εἰς τὸν διάλογον τοῦτον ἡ ἀρετὴ προέρχεται ἐκ τῆς «τάξεως» ἢ τοῦ «κόσμου». Ἀπὸ μίαν κανονικὴν ζῶην δίδεται τὸ ἐπίθετον «σώφρων». Αἱ ἐπιθυμίαι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν χωρὶς φραγμόν. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του χωρὶς περιορισμόν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀγαπηθῇ οὔτε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων οὔτε ὑπὸ θεοῦ: «οὔτε γὰρ ἂν ἄλλῳ ἀνθρώπῳ προσφιλεῖς ἂν εἴη ὁ τοιοῦτος οὔτε θεῶν». Αὐτὸς εἶναι «ἀκοινωνήτος» καὶ ὅπου ἐκλείπει ἡ «κοινωνία» δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ «φιλία»: «κοινωνεῖν γὰρ ἀδύνατος, ὅτῳ δὲ μὴ ἔνι κοινωνία, φιλία οὐκ ἂν εἴη».

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ διαλόγου ὁ Σωκράτης λέγει ὅτι: «φασὶ δ' οἱ σοφοί, ὦ Καλλικλείς, καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους τὴν κοινωνίαν συνέχειν καὶ φιλίαν καὶ κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμον καλοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἀκοσμίαν οὐδὲ ἀκολασίαν. σὺ δὲ μοι δοκεῖς οὐ προσέχειν τὸν νοῦν τούτοις, καὶ ταῦτα σοφὸς ὢν, ἀλλὰ λέληθέν σε ὅτι ἡ ἰσότης ἢ γεωμετρικὴ καὶ ἐν θεοῖς καὶ ἐν ἀνθρώποις μέγα δύναται, σὺ δὲ πλεονεξίαν οἶε δεῖν ἀσκεῖν» γεωμετρίας γὰρ ἀμελεῖς». Ἐνταῦθα εἶναι ἐμφανὲς ὅτι σοφοὶ ἄνδρες πρέπει νὰ εἶναι οἱ Πυθαγόρειοι. Ἡ περὶ «κόσμου» δοξασία τῶν χρησιμοποιοῦται ὑπὸ τοῦ πλατωνικοῦ Σωκράτους ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν βᾶσις τῆς δοξασίας περὶ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου, ὡς οἱ ἴδιοι οἱ Πυθαγόρειοι εἶχον κάμει. Ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ πρέπει νὰ εἶναι μίμησις τῆς κοσμικῆς ἁρμονίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς τάξεως συνεπάγεται περιορισμόν τῶν ἐπιθυμιῶν, ἐκ τούτου δὲ προέρχεται ἐνότης, δικαιοσύνη, εἰρήνῃ ψυχῆς, καὶ εὐδαιμονία. Οὕτως ἡ πυθαγόρειος ἠθικὴ ἐμπνέει τὸν Πλάτωνα ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν, τὴν ὁποίαν εὐρίσκομεν εἰς τὴν «Πολιτείαν». Τελικῶς ὁ φιλόσοφος ἐπεβεβαίωσε ταύτην εἰς τοὺς «Νόμους». Ἡ ἀρχὴ τῆς «γεωμετρικῆς ἰσότητος», ἥτις ἀπαντᾶται εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ τοῦ «Γοργίου» εἶναι ἡ καθοδηγοῦσα ἀρχὴ εἰς τὴν «Πολιτείαν», ὅπου ἡ δημοκρατία στιγματίζεται ὡς ἡ μεγίστη ἀδικία καὶ ἀντὶ ταύτης εὐχεται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ «ἀριθμητικὴ ἰσότης». Πάντα τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ τὰ παραλληλίσωμεν πρὸς δοξασίας τοῦ Ἀρχύτου.

Τέλος ὁ Bouance ⁷¹ ὑπεστήριξεν ὅτι ὑπάρχουσι ὑπαινιγμοὶ τοῦ Πλάτωνος εἰς χωρίον τοῦ «Κρατύλου» (405 C), οἷτινες ἐπιτρέπουν ἐρμηνεῖαν στηριζομένην μόνον εἰς τοὺς Πυθαγορείους.

Τὸ ἰδιάζον τοῦτο πρόβλημα περὶ τῆς πυθαγορείου ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ Πλά-

70) Πλάτων. Γοργίας 506D, 508A.

71) Πλάτων. Γοργίας 508 AB.

72) P. Bouance, La doctrine d'Euthyphron dans le Cratyle, εἰς Revue des Etudes Grecques, 54, 1941, σσ. 141—175.

τῶνος ὀφείλεται πολλάκις εἰς τὴν παράδοσιν, διότι εἰς τὴν θέσιν τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος εἰσῆλθεν ἡ πλατωνίζουσα ἐρμηνεία τῶν πυθαγορικῶν θεωριῶν.

Εἰς τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ὑφίσταται συμφωνία εἰς τὴν διδασκαλίαν μεταξὺ Πλάτωνος καὶ Πυθαγορείων χρειάζεται προσοχή. «Ὁ Πλάτων», γράφει ὁ Sinniger, «ἐνεσωμάτωσε τὰς πυθαγορείους δοξασίας τῶν ἡμερῶν του εἰς τὴν ἑαυτοῦ φιλοσοφικὴν σκέψιν, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ εὗρωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν δανείων. Ὑπάρχει κοινὴ πλατωνικὴ καὶ πυθαγορικὴ θεωρία καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ σύρωμεν διαχωριστικὴν γραμμὴν μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο»⁷³.

S U M M A R Y

Plato, according to the author, avoids making references to the name of Pythagoras. In his Dialogues speaks about certain pythagorean philosophers such as Echecrates, Philolaos, Cebes, Simmias and Thaodoros. The author endeavours to find traces in the platonic Dialogues of the doctrines of the Pythagoreans concerning such problems as the immortality of the soul, its origin and its purification, of the soul's relation to the World—Soul, the relationship between microcosm and macrocosm, the rhythm, the harmony and the order in the World and the geometrical equality in society. Finally the writer ascertains that the historical influence of the Pythagoreans on Plato is not clear on the account of the platonizing interpretation of the postplatonian philosophers and on the incorporation of their doctrines by Plato in his philosophical system.

⁷³) Ph. D. Sinniger, Matter and infinity in the Presocratic schools and Plato, Assen 1968, σ. 82.